

педагогічний тренінг, в основі якого є суб'єктно-орієнтована педагогічна система, надасть можливість реалізувати діалогічний підхід до формування педагогічних відносин у сфері професійного навчання, забезпечити високу пізнавальну активність студентів, розвивати рефлексивне мислення, комунікативні навички, соціальний інтелект, професійно-важливі якості та підвищувати соціально-культурну компетентність. Застосування тренінгових форм роботи здійснює орієнтацію на гуманізацію педагогічного процесу, на суб'єкт-суб'єктну взаємодію, на створення сприятливої, доброзичливої атмосфери, яка сприяє підвищенню мотивації до навчання та веде до досягнення високих результатів у подальшій професійній діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреева Г.М. Социальная психология. — М.: Изд-во МГУ, 1980. — 416 с.
2. Гапон Н.П. Психотерапевтичне знання у професійному досвіді педагога. // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. — К., 2001с — 391с.
3. Елканов С.Б. Основы профессионального самовоспитания будущего учителя. — М.: Просвещение, 1989. — 189 с.
4. Емельянов Ю.Н. Активное социально-психологическое обучение. — Л.: ЛГУ, 1985. — 166 с.
5. Захаров В.П., Хрящева Н.Ю. Социально-психологический тренинг: Учеб. Пособие. Изд-во ЛГУ, 1989. — 43 с.
6. Ковалёв Г.А. Активное социальное обучение как метод коррекции психологических характеристик субъекта обучения. Автор. Дис. канд. псих. наук. — М., 1980.
7. Куликов В.Н. Прикладное исследование социально-психологического воздействия // Прикладные проблемы социальной психологии. — М., 1983. — С. 158–171.
8. Lakin M. Interpersonsl encounter: Theory and practice in sensitivity training. N. Y., 1972.
9. Лесли Рай. Упражнения: схемы и стратегии. 2-е изд. СПб: Питер, 2003. — 256 с.
10. Ломов Б.Ф. Научно-технический прогресс и средства умственного развития человека // Вопросы общей, педагогической и инженерной психологии. — М.: Педагогика, 1991. — С.129–156.
11. Новиков В.В. Социальная психология: феномен и наука. (Субъективные очерки о природе и особенностях социальной психологии, её жрецах и искусниках). — 2-е изд., испр. и доп. — М., 1998. — 464 с.
12. О'Коннор Дж., Сеймор Дж. Введение в нейролингвистическое программирование. — Челябинск: Версия, 1997. — 256 с.
13. Парыгин Б.Д. Основы социально-психологической теории. — М.: Мысль, 1971. — 351 с.
14. Петровская Л.А. Теретические и методические вопросы социальнo-психологического тренинга. — М.: Узд-во МГУ. 1982. — 168 с.
15. Петровская Л.А. Компетентность в общении. Социально-психологический тренинг. — М.: Изд.МГУ, 1989. — 216 с.
16. Петрушин С.В. Социально-психологический тренинг в многочисленной группе как средство развития компетентности в общении. Дис. канд. психолог. наук. — Казань, 1995. — 183 с.
17. Пругченков А.С. Социально-психологический тренинг в школе. 2-е изд., дополн. и перераб. — М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс. 2001. — 640 с.
18. Рибалка В.В. Психологічні засади особистісно-орієнтованої підготовки учнівської молоді в системі неперервної професійної освіти. // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. К., 2001. — 391с.
19. Сисоева С.О. Концепція педагогічної технології.// Педагогічний процес: теорія і практика. Збірник наукових праць. Вип.№2, К.: Науковий світ, 2002. — 391 с.
20. Хрящева Н.Ю Психогимнастика в тренінге. — СПб.: “Речь”, Институт тренинга, 2000. — 256 с.

Віктор КИРИЧЕНКО

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ХІМІЇ У ВИЩИХ ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Аналізується теперішній стан та пропонуються шляхи і методи оновлення традиційної педагогічної технології навчання загальної хімії у вищій технічній школі, центральною ланкою якої повинне бути інноваційне інформаційно-дидактичне забезпечення навчального процесу. Показано, що досягнення необхідного рівня особистісно-зорієнтованого і розвивального навчання студента тісно

пов'язане із фундаменталізацією, індивідуалізацією і гуманізацією освіти в контексті нетрадиційних підходів до конструювання інформаційної системи загальної хімії.

Традиційний навчальний процес із курсу загальної хімії у вищих технічних навчальних закладах (ВТНЗ) як догматично-консервативний не відповідає вимогам сьогодення – готувати високоосвічених, інтелектуальних інженерів. Серед низки причин такого стану слід виділити головні: методична недосконалість і пізнавальна складність інформаційно-дидактичного забезпечення, яке віддзеркалює лише певний рівень хімічної науки; екстенсивність і репродуктивність методики і технології навчання; відсутність сучасного навчально-методичного комплексу (друкованого і електронного) тощо.

Метою статті є висвітлення наукових підходів (структурно-системного, діяльнісного, кібернетично-моделювального і когнітивно-психологічного) і методів проектування та конструювання інформаційної системи курсу хімії, які забезпечуватимуть інноваційність представлення студенту навчальної інформації, високу активність його діяльності учіння та продуктивну технологію навчання, а також створення на цій основі сучасного навчально-методичного комплексу (НМК) з хімії [1; 2; 4].

На сьогодні за межами наших публікацій [3; 4; 5; 6] практично відсутня науково-методична інформація про стан та перспективи розвитку педагогічної системи курсу загальної хімії ВТНЗ на рівні основних її складників: а) інформаційно-дидактичного забезпечення навчального процесу; б) педагогічної технології навчання хімії; в) забезпеченості студентів сучасною навчально-методичною літературою. З огляду на дедалі зростаючі вимоги до якості підготовки інженерних кадрів та виходячи із основних положень сучасної парадигми професійної освіти констатуємо, що нинішній, в цілому незадовільний, стан фундаментальної підготовки студентів ВТНЗ із загальної хімії потребує якісних змін на рівні розвитку та вдосконалення всіх взаємозв'язаних складників педагогічної її системи [1; 4; 5]. Саме в цьому контексті слід окреслити загальну алгоритмічну послідовність постановки і вирішення питань даного дослідження.

Не вирішеними питаннями даної проблеми є досить низька ефективність традиційного і репродуктивного за своєю сутністю навчального процесу із загальної хімії у ВТНЗ з причини недосконалості інформаційно-дидактичного його забезпечення, консерватизму методики і педагогічної технології навчання, застарілістю навчально-методичної літератури [1; 3; 4]. До тепер ще не визначеними і неконкретизованими є такі категорії наукового дослідження як об'єкт, предмет і мета його. На сьогодні не розроблено є також програма і методи вирішення генеральної тенденції розвитку педагогічної системи курсу загальної хімії на засадах фундаменталізації-індивідуалізації-гуманізації. Не вирішеним є комплекс теоретико-методичних і прикладних питань, пов'язаних із проектуванням і конструюванням інформаційно-дидактичної системи курсу загальної хімії ВТНЗ та розробки продуктивних методики і технології ефективного і розвивального навчання студента.

Дане дослідження концептуально зорієнтоване на вирішення низки питань, зокрема: а) надання навчальному процесу із загальної хімії ВТНЗ статусу педагогічної системи із виявленням ієрархічності її структурних компонентів; б) виявлення й методичну розробленість когнітивно-психологічних чинників інформаційно-дидактичної системи; в) пошук нових підходів до проектування і конструювання інформаційно-дидактичного середовища навчання загальної хімії; г) активізацію сенсомоторної сфери студента та прискорення формування у нього алгоритмів інтенсивної діяльності учіння; д) розробку педагогічної технології моделювально-розвивальної діяльності студента [3; 4; 5; 6].

Інтенсивність розвитку педагогічних технологій фундаментальних навчальних дисциплін ВТНЗ визначається рівнем інноваційного оновлення та досконалості їх інформаційно-дидактичних систем і, в першу чергу, такої центральної ланки як навчальної книги (підручник, практикум, задачник тощо). Саме навчальні книги є інформаційним джерелом методики і технології навчання і розвитку студентів. Нами показано, що педагогічна система курсу хімії ВТНЗ є багатокomпонентною та поліфункціональною (рис. 1) і характеризується досить значним освітньо-виховним потенціалом впливу на ефективність формування у студентів системного мислення, умінь і навичок діяльності неперервного учіння і саморозвитку [4; 5; 6]. Але, з іншого боку, вона як всяка складна інформаційна система (відповідно до основних

положень кібернетики) повинна характеризуватись і своїм внутрішнім потенціалом саморозвитку, який буде дієвим лише за умови закладання його фундаменту – інноваційних засад проектування і конструювання інформаційно-дидактичної системи курсу хімії та нових підходів до оновлення технології навчання. Структурно-логічна схема сучасної педагогічної системи (рис. 1) характеризує головні її складники та встановлює операційні і функціональні зв'язки між ними.

Дослідження довело [1; 3; 5], що інформаційно-дидактична система навчання хімії повинна спиратись на ідеї і методи нової кредитно-модульної системи вищої освіти та нових комунікативно-діалогових взаємовідносин між учасниками навчального процесу на рівні творчої особистісно-зорієнтованої спільної навчально-методичної діяльності.

Нами розроблена методика побудови тримодульної системи навчаючої програми хімії, яка включена в структуру і систему нового НМК з курсу хімії у формі наочно-графічних конструкцій і яка виконує роль орієнтувального і організаційно-управлінського документа, ескізної моделі інформаційно-дидактичної системи навчання [1; 4; 5].

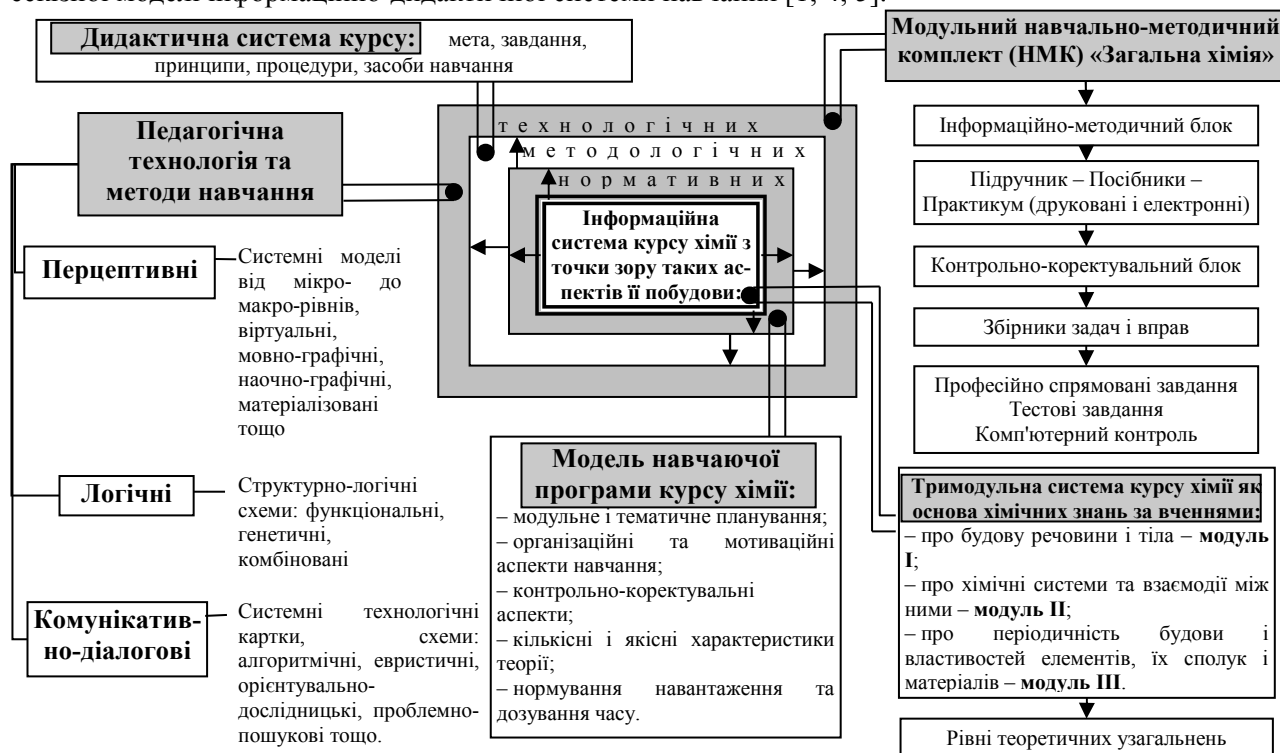

Рис. 1. Структурно-логічна схема складників педагогічної системи курсу хімії ВТНЗ та функціональних зв'язків між ними.

Оскільки методично-досконала інформаційна система загальної хімії разом із продуктивною педагогічною технологією навчання виконують провідні педагогічні функції: засвоєння студентом системи знань, формування його системного мислення та рис творчої особистості, то в розробці і системи, і технології важливо спиратись на сучасні методологічні концепції формування особистості, зокрема: оперціональну, оперантного научування, соціально-когнітивну, научування через моделювання, особистісних конструктів. Науковий аналіз їх переконав нас в тому, що вирішувати досліджувану проблему краще на засадах як провідних ідей цих концепцій, так і відомих методичних підходів (структурно-системного, діяльнісного, кібернетичного). Побудоване саме на таких засадах інформаційно-дидактичне середовище навчання хімії [4; 5; 6], здатне інтенсивно і ефективно формувати у студента в перебігу його взаємодії з викладачем орієнтувальну основу дослідницької (тобто перетворювальної) діяльності як інноваційного фактора учіння, який не лише реалізується з допомогою нового НМК з хімії, а і розвивається, удосконалюється за загальною методологічною схемою:

Навчально-методичний комплект (НМК) з хімії

Нами розроблений метод системно-моделювального конструювання навчального змісту курсу хімії, сутність якого можна скорочено виразити мотиваційним алгоритмом: виділення наукових елементів змісту хімії \rightarrow навчально-методична їх модифікація (методами апроксимації, абстрагування, формалізації тощо) в навчальні елементи (НЕ) інформаційного забезпечення \rightarrow структурно-логічна та функціональна їх систематизація \rightarrow перетворення НЕ змісту в елементи навчальних дій (ЕНД) \rightarrow побудова систематизованих мікромоделей НЕ і ЕНД \rightarrow розробка різноманітних за типами і формами наочно-графічних методичних, комунікативно-діалогових конструкцій і комплексів змісту курсу хімії \rightarrow побудова тривірневої модульної інформаційно-методичної системи за принципом графів навчальної піраміди \rightarrow розробка технології представлення інформаційних матеріалів в навчальному комплекті з хімії [1; 2; 4].

Викладене ілюструється фрагментом навчального алгоритму важливого питання першого модуля — атомарний рівень будови речовини. З допомогою спеціальної моделі “електрон в атомі – періодична система елементів” (рис. 2) пояснюють студенту схожість та співвідносність між структурними одиницями електронної оболонки атомів і площини періодичної системи (ПС) за умови розуміння важливості вислову “електрон – це хімія, так само як хімія – це електрон” та алгоритму важливих понять даного питання [1; 2; 6].

Квантові числа	Структурні одиниці	
	електронної оболонки атома	площини ПС
n -Головне	Енергетичні рівні: $n \rightarrow$ від 1 до ∞ ; $\xrightarrow{\text{із зростанням значень } n \text{ енергія електронів зростає}}$	Періоди ПС, $n \rightarrow$ від 1 до 7
l -Орбітальне	Енергетичні підрівні в межах рівня: $l \rightarrow$ 0(s -); 1(p -); 2(d -); 3(f -); $\xrightarrow{\text{із зростанням значень } l \text{ енергія електронів зростає}}$	Родини елементів ПС в межах періодів: s -, p -, d -, f - родини.
m_l -Магнітне	Атомні орбіталі (АО) електронів в межах підрівнів: \square – одна s -АО; $\square\square\square$ – три p -АО; $\square\square\square\square\square$ – п'ять d -АО і т.д.	Групи елементів як електронних аналогів родин елементів: дві s -групи; шість p -груп; вісім d -груп (або 10 вертикальних колонок).

Рис. 2. Навчальна модель, яка ілюструє співвідносність між структурними одиницями електронної оболонки атомів і площини ПС елементів

Нами доведено, що побудова досконалого інформаційно-дидактичного забезпечення курсу хімії створює передумови вирішення триєдиної проблеми “фундаменталізації – індивідуалізації – гуманізації” освітнього середовища за запропонованим нами алгоритмом (рис. 3). Як показує рис 3, в перебігу формування у студента умінь і навичок системної орієнтувально-дослідницької діяльності (ОДД) умовно виділяємо певні стадії: мотиваційно-цільову, дослідницьку, перетворювальну, контрольно-оцінну, регуляторно-коригувальну, які на етапі своєї інтеріоризації трансформують всю здобуту систему ОДД в розумову діяльність [4; 5; 6].

Важливим етапом роботи була розробка методики трансформування пізнавальних процедур хімічної науки в навчально-методичні засоби і прийоми навчальної дисципліни – загальної хімії. Таке трансформування спирається на загальнонаукові прийоми і процедури

апроксимації, абстрагування, формалізації тощо з тенденцією постійного зміщення межі формалізованого і неформалізованого в системі хімічних знань, формування якої спирається на виділені наукові елементи (НЕ) змісту хімії як науки, що слугують «будівельним матеріалом» для процедур диференціювання і структурування певної, логічно визначеної, кількості НЕ. В свою чергу, певна кількість добре диференційованих і структурованих за функціонально-генетичним принципом НЕ служить основою для подальших процедур навчально-методичної їх модифікації з метою популяризації змісту курсу хімії [1, 4, 6].

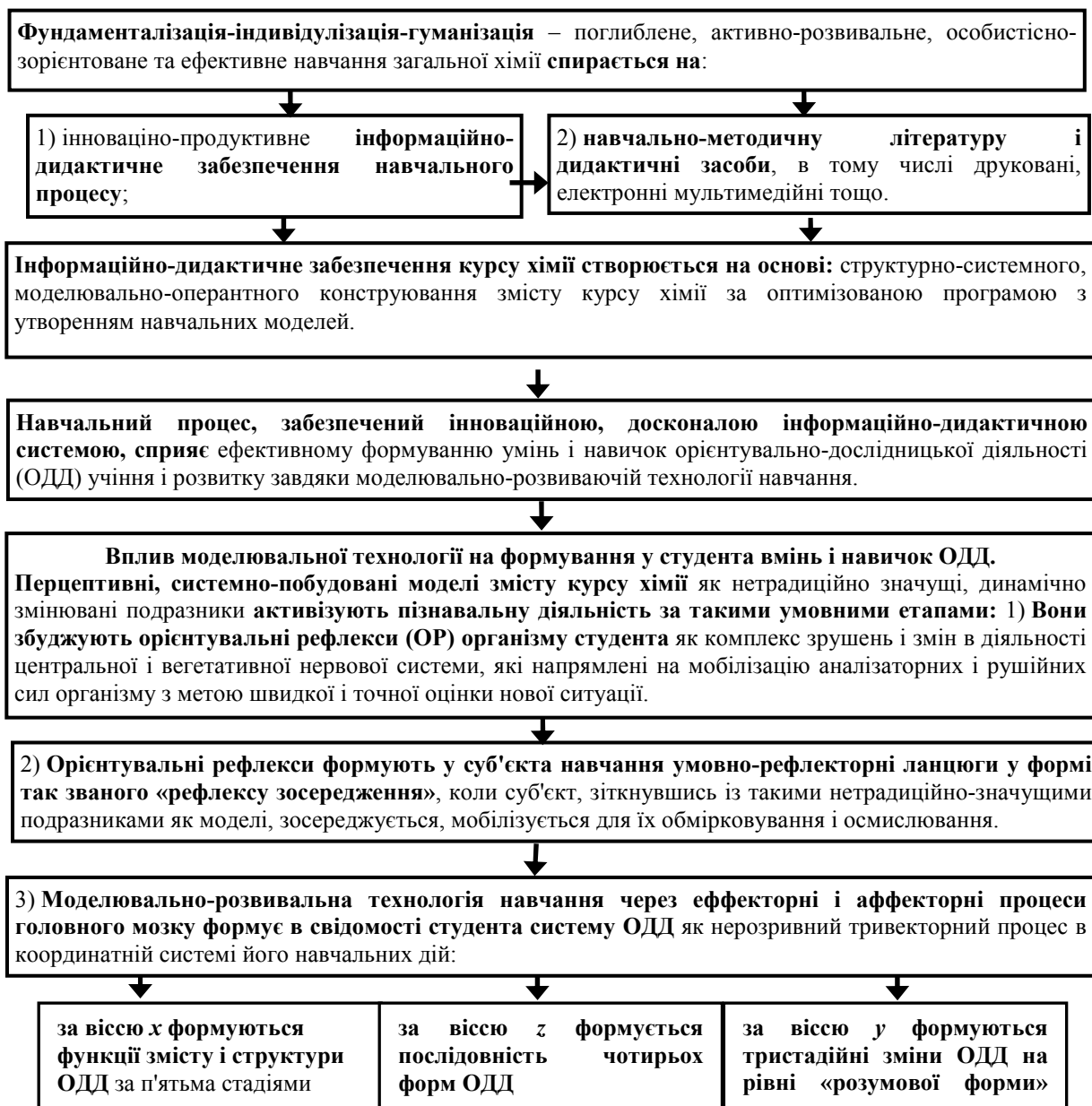

Рис. 3. Алгоритмічна схема вирішення комплексної проблеми фундаменталізації навчального процесу із загальної хімії у ВТНЗ.

Центральною ланкою оновленого інформаційно-методичного середовища навчання хімії, а також і всієї системи нового НМК з хімії [2, 4, 6] є низка розроблених нами перцептивних, різнорівнево й ієрархічно побудованих моделей навчальних об'єктів, явищ, процесів і систем, які пояснюють студенту їх функціональну сутність та пізнавальну логіку і динаміку думки, зокрема періодичність зміни фізико-хімічних величин: а) за періодами зліва направо (→) чи

навпаки (\leftarrow); б) за групами зверху до низу (\downarrow) чи навпаки (\uparrow); в) за умовними діагоналями від лівого нижнього кута площини ПС до правого верхнього (\nearrow) чи навпаки (\nwarrow) тощо.

Нами запропоновано закономірну періодичну зміну первинних ($Z, N_{\bar{e}}, n_{\bar{e}}, r_a$) і вторинних ($I_1, E_{\text{сп}}, \chi$) фізико-хімічних величин, які умовно називають «критеріями періодичності», представляти студенту у формі векторно-знакових мікромоделей, наприклад, зростання значень величин $Z, N_{\bar{e}}, n_{\bar{e}}, r_a, I_1, E_{\text{сп}}, \chi$: $r_a \leftarrow R$; $R \leftarrow n_{\bar{e}}$; $R \leftarrow Z, N_{\bar{e}}$; $R \leftarrow I_1, E_{\text{сп}}, \chi$. Все це дає можливість побудувати навчальну модель, яка пояснює важливе питання про взаємозв'язанність закономірностей формування: з одного боку, електронної оболонки атомів елементів, а з іншого – площини подовженого варіанта ПС, наголошуючи при цьому на закономірностях формування електронних формул валентних рівнів атомів елементів: а) від ns^{1-2} – до np^{1+6} ; б) від ns^{1-2} – до $(n-1)d^{1+10}$ і далі – до np^{1+6} [2, 3, 6].

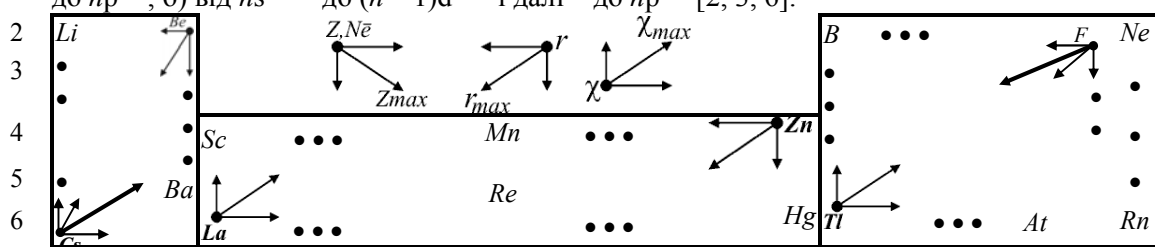

Рис. 4. Закономірності зміни значень «критеріїв періодичності» в площині ПС.

n	IA	IIA	III B	IV B	VB	VIB	VII B	IB	IIB	III A	IV A	V A	VI A	VII A	VIII A
2	Li	Be								B					Ne
3										Al					Ar
4			Sc				Mn		Zn		Ge				Kr
5												Sb			Xe
6	Cs	Ba	La*				Re		Hg	Tl			Po	At	Rn
	s-Me		d-Me							p-елементи					

Рис. 5. Структурування площини ПС за принципом реальної (діагональної) схожості будови і властивостей елементів.

Структурування площини ПС дало можливість розробити одну із генералізуючих моделей першого рівня ієрархічної системи навчаючих конструктів і модулів. На основі структурованої площини ПС розглядають узагальнюючу модель, яка пояснює сутність феноменологічних факторів «протилежності-єдності» та «симетричності» в динаміці зміни «критеріїв періодичності», а також їх вплив на систематику елементів – простих речовин [2, 3, 4].

1) Динаміка зміни первинних критеріїв періодичності $Z, N_{\bar{e}}$ і $n_{\bar{e}}, r_a$ в площині ПС (рисунок 4 і 5).

– ліворуч площини ПС (ділянка 1) значення Z і $n_{\bar{e}}$ – мінімальні, а значення r_a – великі, загалом;	– праворуч площини ПС (ділянка 3) значення Z і $n_{\bar{e}}$ – максимальні, а значення r_a – малі, загалом;
– зверху до низу (\downarrow) число рівнів (n) зростає і, отже, значення r_a зростають;	– знизу до верху (\uparrow) число рівнів (n) зменшується і, отже, значення r_a зменшуються;
– як результат, в лівому нижньому куті площини ПС значення r_a – максимальні і, отже, вони зменшуються за напрямками \nwarrow і \swarrow .	– як результат, в правому верхньому куті площини ПС значення r_a – мінімальні і, отже, вони зростають за напрямками \nwarrow і \swarrow .

2) Динаміка зміни значень енергії йонізації I_1 (рисунки 4 і 5):

– ліворуч площини вони є найменшими; – в лівому нижньому куті площини значення I_1 є мінімальними I_{1min}, eV ; зростання їх значень за напрямками 	– праворуч площини вони є найбільшими; – в правому верхньому куті площини значення I_1 є максимальними I_{1max}, eV ; зменшення їх значень за напрямками
--	--

3) Динаміка зміни узагальненої величини – електронегативності $\chi_{відн.}$ (рисунки 4 і 5):

– ліворуч площини значення $\chi_{відн.}$ є низькими, а в лівому нижньому куті площини значення $\chi_{відн.}$ є мінімальними ($\chi_{відн.min}$ у Цезія Cs); зростання їх значень за напрямками 	– праворуч площини значення $\chi_{відн.}$ є великими, а в правому верхньому куті площини значення $\chi_{відн.}$ є максимальними ($\chi_{відн.max}$ у Флуора F); зменшення їх значень за напрямками
↓ За цими ж напрямками понижуються активність відповідних властивостей елементів: від найактивнішого металу-відновника Cs (діл. 1 площини ПС)	↓ від найактивнішого неметалу-окисника F (діл. 3 площини ПС)
діють фактори протилежності і симетричності	

Рис. 6. Систематика елементів – простих речовин на основі структурованої площини ПС та факторів “протилежності-єдності” й “симетричності”, які діють у площині (фрагмент).

Виділені найважливіші риси перцептивно-знакових моделей як елементів ієрархічно-змодельованої системної інформації [1, 3, 4, 6]: а) пізнавальний рух від першої до наступних моделей супроводжується нарощуванням їх наукової інформативності; б) пізнавальний їх потенціал обумовлюється високими структурованістю і систематизованістю інформації і розкривається в її стислості, конкретності, доступності сприйняття і посиленості засвоєння; в) ієрархічність моделей ілюструє бінарний пізнавальний принцип дослідження: інформація спочатку диференціюється до елементів змісту і дій, а вже потім інтегрується в методичні конструкти і комплекси, що сприяє ефективності процедур сприйняття – усвідомлення – розуміння; г) системний ланцюг таких моделей несе в собі передумову формування у студента моделювально-розвивальної технології діяльності учіння.

Соціально-педагогічне значення нового НМК з хімії для ВТНЗ як центральної ланки навчально-виховного процесу [2, 4, 6], в епіцентрі якого знаходяться суб'єкти педагогічної системи курсу хімії – і викладач, і студент, слід оцінювати під кутом зору індивідуалізації і гуманізації навчального процесу, який набуває певних інноваційних рис зокрема: а) Трансформованості “чисто наукової” інформації хімії у навчально-методичну інформацію курсу хімії, яка є адаптованою до потреб суб'єктів системи. б) Трирівневої ієрархічності та варіативності побудови інформації на засадах методично-розроблених процедур структурування, систематизації і моделювання. в) Здатності створювати атмосферу активного інформаційно-методичного середовища особистісно-орієнтованого навчання, в якому з'єднуються в процесі діяльності суб'єкт і об'єкти пізнання. г) Забезпеченості добре розробленою навчальною програмою змісту, яка створює певний алгоритм функціонування навчального процесу. Комплекс всіх цих визначальних рис нового НМК з хімії, цілей і завдань, поставлених перед ним, ілюструється спеціальною структурно-логічною схемою (рис. 7). Показано, що новий НМК з хімії суттєво впливає на активність діяльності учіння та на ефективність засвоєння знань, в перебігу навчальної діяльності, структуру якої пропонуємо умовно виражати формулою діяльності: $D = Od + Bd + Kd + Kpd$, де символами позначені головні типи дій: орієнтувальні – Od , виконавчі – Bd , контролювальні – Kd , коригувальні – Kpd [1, 5, 6].

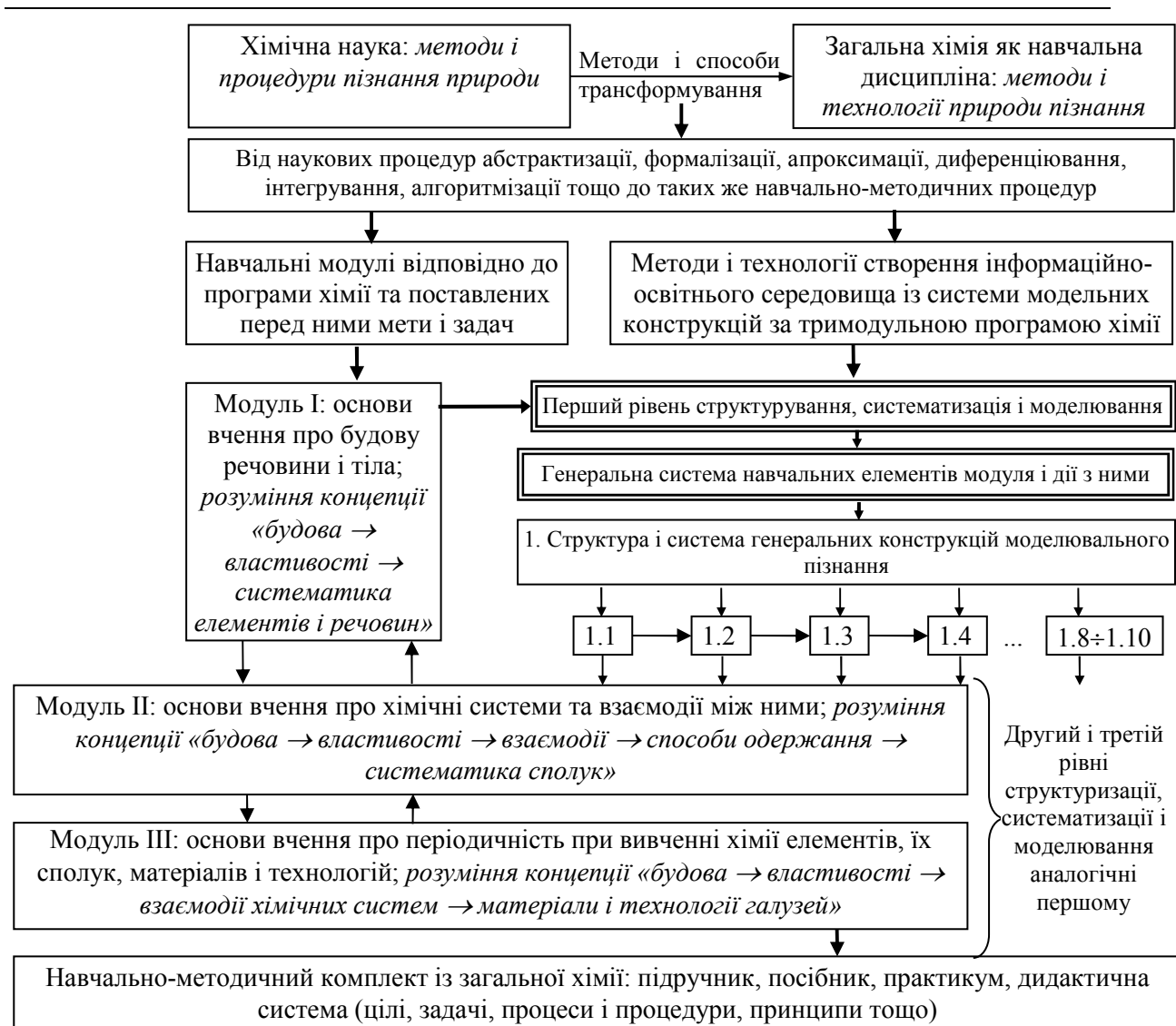

Рис. 7. Структурно-логічна схема комплексного підходу до аналізу особливостей побудови, цілей і завдань навчально-методичного комплексу з хімії.

Висновки. Розроблена нова, продуктивна системно-моделювальна технологія проектування і конструювання інноваційної інформаційно-дидактичної системи курсу загальної хімії ВТНЗ, яка здатна активізувати сенсомоторні фактори діяльності учіння студента й інтенсифікувати розвиток його розумових здібностей та системного мислення. Створено, видано (в друкованому і електронному варіантах) і впроваджено у навчальний процес сучасний НМК з курсу хімії для студентів ВТНЗ, який спирається на нову інформаційно-дидактичну систему, тримодульну навчаючу програму, технологію моделювально-розвивального і особистісно-орієнтованого навчання [1; 2].

ЛІТЕРАТУРА

1. Кириченко В.І. Зміст і методика навчання загальної хімії у вищій технічній школі: Монографія. – Хмельницький: Вид-во «Міська друкарня». – 2004. – 315 с. – іл.
2. Кириченко В.І. Загальна хімія: Навч. посіб. для студентів ВТНЗ. – К.: Вища школа. – 2005. – 650 с. – іл.
3. Кириченко В.І. Особливості модульної побудови навчального процесу із загальної хімії у вищій технічній школі // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2004. – № 5. – С. 87-97.
4. Кириченко В.І. Система навчально-методичного комплексу з хімії для вищої школи // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2005. – №2. – С. 53-62.
5. Кириченко В.І. Методика орієнтувально-дослідницької діяльності учіння – дієвий фактор активізації навчання загальної хімії // Педагогіка і психологіка професійної освіти. – 2006. – №4. – С.109-120.

6. Кириченко В.І., Ярошенко О.Г. Структурно-системний аспект побудови навчально-методичного комплексу з хімії для вищої школи // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2005. – №3. – С.69-81.

Наталя КАЗАНШЕНА

МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ДО ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ

Стаття присвячена проблемам підготовки майбутнього вчителя до екологічного виховання учнів. Характеризується модель вузівської підготовки вчителя до екологічного виховання. Формування професійної готовності вчителя здійснювалося у декілька етапів. У статті висвітлено особливості кожного: мету й завдання, умови їх реалізації, форми й методи, що використовувались в експериментальній роботі.

Проблема покращення екологічного стану планети перебуває в центрі уваги науковців різних галузей. Попри це, важлива роль у вирішенні екологічних проблем належить системі екологічного виховання, якість якої значною мірою залежить від підготовленості педагога до розв'язання завдань екологічного виховання.

Питання підготовки вчителя до екологічної освіти та виховання учнів різного віку розглядається у працях О. Біди, М. Бойчевої, Е. Вайводе, О. Дорошко, О. Іванців, Т. Корнер, А. Некос, Т. Нінової, С. Совгіри, Г. Філатової, О. ернишової та ін. І все ж, незважаючи на наявність значних наукових напрацювань, рівень готовності майбутніх вчителів початкових класів, як свідчить проведений нами констатуючий експеримент [3; 4] та аналіз наукових джерел, є недостатнім.

Мета статті — обґрунтувати модель вузівської підготовки учителя до екологічного виховання школярів з метою підвищення ефективності процесу такої підготовки. Модель дає можливість простежити взаємозв'язки та взаємозалежність компонентів підготовки і дозволяє ефективно покращувати та оптимізувати її.

Процес формування готовності майбутнього вчителя до екологовиховної роботи — складова частина всієї системи професійного навчання та виховання вузу, водночас, йому властиві цілісність та певна відокремленість, наявність чітко визначеної мети, завдань, змісту підготовки, дотримання певних педагогічних принципів та умов, застосування відповідних форм навчально-виховного процесу, методів та прийомів педагогічної діяльності, засобів досягнення визначених завдань підготовки спеціаліста у їх єдності та оптимальному доборі.

Важливою умовою функціонування моделі є чітка орієнтація усіх компонентів на досягнення єдиної мети, що забезпечує цілісність, організованість та дієвість моделі. Метою підготовки вчителя до екологічного виховання учнів є формування професійної готовності їх, яку ми визначаємо як єдність двох взаємопов'язаних складових — особистісної та педагогічної готовності майбутнього спеціаліста. Під особистісною готовністю ми розуміємо цілісне особистісне утворення, що характеризується певним рівнем оволодіння екологічними знаннями, сформованим ціннісно-мотиваційним ставленням до навколишнього середовища і людей та активною життєвою позицією у питаннях вирішення екологічних проблем сьогодення. Педагогічна готовність передбачає наявність системи спеціальних психолого-педагогічних знань, умінь та навичок, які дозволяють організувати екологовиховні заходи у школі, та внутрішню налаштованість на необхідність їх здійснення.

Професійна готовність, зазначає І. Дичківська, є закономірним результатом спеціальної підготовки, самовизначення, освіти, самоосвіти, виховання та самовиховання. Вона регулює діяльність та забезпечує її ефективність [2, 277].

Ми визначили такі завдання для досягнення поставленої мети:

- формувати основи сучасних природничих та екологічних знань,
- виховувати ціннісне, бережливе ставлення до об'єктів навколишнього середовища як джерела матеріальних та духовних благ суспільства;